

НАЦИОНАЛЕН СТУДЕНТСКИ КОНКУРС ЗА НАЙ - ДОБРА РАЗРАБОТКА НА
ТУРИСТИЧЕСКА ТЕМАТИКА на МТИ „Културен туризъм 2021г. - Велико Търново

Тема: Културен туризъм в град Котел и село Жеравна

Тракийски Университет, Стопански факултет

Катедра - Регионална икономика

Бакалавър

Звезделина Тодорова Билникова

Специалност: Регионална икономика

Фак. №495, III - ти курс

Културен туризъм в град Котел и село Жеравна

Абстракт:

Движещата сила за съществуването и развитието на културния туризъм е неуморимият интерес за нови културни познания у туристите. Предвид значението на отрасъла туризъм за българската икономика както на национално, така и на местно ниво, **целта** на статията е анализиране на културните туристически ресурси в град Котел и село Жеравна. В статията са представени основни дефиниции на понятието „културен туризъм“ и класификация, предложени от български и чуждестранни автори. Специално внимание е обърнато и на туристопотока в изследваните туристически обекти. Приложени са методът на пряко стандартизирано интервю с местни експерти; регионален анализ; исторически и описателен метод. В последната част от разработката са изведени основните изводи, които водят към подобряване възможностите за популяризиране на тези населени места и техните забележителности.

Ключови думи: културен туризъм, туристопоток, Котел, Жеравна

1. Литературен обзор

Първите изследвания в областта на културния туризъм се появяват в средата на 80те години на двадесети век, като в тях се изследва потребността на туристите от културно обогатяване чрез пътуване. Ричард и колектив обобщават получените резултати и правят Библиография на културния туризъм по времеви периоди¹.

В опит да бъде дефиниран отделните автори изтъкват различни отправни точки, като всички изтъкват на преден план именно културната мотивация на туриста.

През 1985г. Световната организация по туризъм дава следното определение: „движение на хора със силна културна мотивация – изящни изкуства, пътувания до фестивали и други културни събития, посещения на забележителности и паметници.“²

Анализирайки българското законодателство не е открито конкретно определение за „културен туризъм“, а само е споменато като подвид в Закона за туризма³.

За сметка на това български автори в областта на туризма също показват разногласия по темата, но сред най-популярните дефиниции е тази, предложена от

¹ Richards, G., Munsters, W. (2010), Cultural Tourism Research Methods, UK

² The World Tourism Organization (UNWTO/OMT); цитирано по Стойкова, Бл. (2010), Културен туризъм, Стара Загора, 5

³ ЗАКОН за туризма, Обн., ДВ, бр. 30 от 26.03.2013 г., в сила от 26.03.2013 г.; посл. изм. и доп., ДВ бр. 37 от 4.05.2018 г., в сила от 4.05.2018 г., Чл. 2. Точка 2.

проф. Енчо Костов. Той представя същността му като „специализирано туристическо пътуване, мотивирано от задоволяване на социокултурни потребности чрез консумация на културни ценности“.⁴ Соня Алексиева добавя нови аспекти към това твърдение и отчита, новите промени, които се наблюдават в туристическата индустрия и обобщава, че според нея всяко пътуване е възможно, независимо дали ще е „пътуване в мечта, в изживяна фантазия, в скок в бъдещето или връщане в миналото“.⁵

Класификация

В следствие на множеството от разнообразни гледни точки, свързани с дефиницията на понятието „културен туризъм“, се наблюдава и разногласие по отношение на класификацията. В текущото изследване е приложена тази на Соня Алексиева, която изглежда по следния начин:

- *„Религиозен* /образователен религиозен туризъм, поклонничество, мисионерство, фестивален религиозен туризъм/
- *Образователен* /конгресен, образователни пътувания, индустриален/
- *Фестивален* /фестивали на различните видове изкуства, фолклорни празници, празници на традиционни национални производства/
- *Културен туризъм, свързан с културно-историческото наследство* /исторически и архитектурни паметници, музеи и галерии/.“⁶

2. Културен туризъм в България

Културният туризъм дава възможност на туристите да се върнат векове назад в историята на България, да се докоснат до паметници, датиращи от времето на неолита, да научат повече за културната история завещана от различните племена (прабългари, траки, славяни) и народи, населявали красивата и плодородна българска земя.

За дългото историческо минало по тези земи свидетелстват запазените и до днес паметници на културата с национално, регионално и местно значение. Седем от тях са включени в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО⁷. Това са Боянската църква, Рилски манастир, Казанлъшката гробница, Мадарския

⁴ Костов, Е. (2001), Културният туризъм, Университетско издателство „Стопанство“, София, 62, цитирано по Алексиева, С. (2004), Връзки с обществеността на културния туризъм, ПР Туризм Консулт, 30

⁵ Алексиева, С. (2004), Връзки с обществеността на културния туризъм, ПР Туризм Консулт, 2004, стр.32-39

⁶ Алексиева, С. (2004), Връзки с обществеността на културния туризъм, ПР Туризм Консулт, 33

⁷ Официален сайт на UNESCO, <http://whc.unesco.org/en/statesparties/BG>

конник, тракийската гробница Свещари, Стария Несебър, Ивановите скални манастири. Те са уникални по своята същност и нямат аналог в Европа и света.

Като страна с хилядолетна история и наследство, оставено от древни цивилизации, България има какво да предложи на своите гости, които имат интереси в областта на историята, културата, етнографията, религията, архитектурата и изкуството. По територията на цялата страна са пръснати уникални археологически открития – древни селищни могили от епохата на неолита, тракийски светилища и гробници, останки от римски градове, византийски и средновековни крепости, архитектурни резервати, етнографски комплекси, църкви и манастири, текета и много други.

Възрожденският дух и култура на България могат да бъдат открити в много от българските градове и села – Котел, Копревцица, Карлово, Калофер, Сопот, Елена, Трявна, Банско, Мелник, Стария Пловдив, Гела, Широка лъка, Момчиловци, Орехово, Смилян, Арда, Долен, Лещен, Ковачевица, Плетена, Боженци, Рибарица, Жеравна, Орешак, Медвен, Скандало, Арбанаси, Българи, Кости, Бръшлян, Младежко и др. Много са и възможностите за туристите да се запознаят с традиционни български занаяти като дърворезба, бродерия, грънчарство, плетиво и т.н.

Наличието на богат фолклорен календар в страната, дава възможност за опознаване на много традиции и обичаи, чрез които туристът може да се докосне до българския бит и култура. В редица български села са запазени древни традиции и обичаи, които се практикуват и до днес⁸.

3. Културен туризъм в град Котел

Наричат го Котел „град легенда”, „люлка на Възраждането”, „град история”, а някой беше казал: „Котел – това е България!” Коренът котленски е дух силен, балкански. Дъхът секва, когато трябва да изброим исполините, родили се в това малко българско гнездо: Софроний Врачански – най-видния представител на Котленската книжовна школа, д-р Петър Берон – автор на първия български буквар, така нареченият „Рибен буквар” и учен, оставил огромно творчество на пет чужди езика; Неофит Бозвели – организатор и водач на борбата за независима българска църква, учител и просветител; Георги Раковски – идеолог на национално-освободителното движение; капитан Георги Мамарчев – известен революционер – борец за национална

⁸ Туристически портал на България – Официален туристически портал на България, <https://bulgariatravel.org/bg/>

независимост и носител на високи военни отличия; Стефан Богориди, Гавраил Кръстевич, Атанас Гранитски и много, много още просветители, будители и революционери крепили българщината с перо и меч.

Котел е красив малък град в източната част на Стара планина. Разположен е в китна котловина, заобиколена отвсякъде от стръмни пейзажи, на 527 метра надморска височина. Котел не е само място с величествена природа, свеж въздух и чисти планински води, но и важно културно-историческо средище. Наричат го “твърдина на българския дух”, “люлка на Възраждането”. Градът е съхранил много архитектурни паметници от периода на Възраждането и е известен със своето килимо-тъкачество. Уникалното съчетание от история, възрожденска архитектура и красива природа привличат множество туристи в този живописен планински град.

Котел е град - символ на възрожденската архитектура, запазил един от най- добрите образци на дървената народна къща от късното Възраждане. За първи път името на града се споменава в турски документи от 1486 г. През втората половина на XVIII и XIX век, благодарение на ускореното развитие на занаятчийството, градът се замогва и разраства. От 450 000 котленски овце в Добруджа тук пристигат кервани волски коли с вълна, която се превръща в аби и шаяци⁹.

Забележителности в град Котел:

Пантеон на Георги Сава Раковски; Музей на котленските възрожденци

Пантеонът на Георги Раковски е обект на Историческия музей в град Котел. Той се помещава в сградата с експозиция "Котленски възрожденци". В Пантеона е експониран мраморния саркофаг на българския революционер и копие от сабята му. Върху него е поставено бронзово знаме с фразата "Свобода или смърт". Цялата експозиция посветена на Георги Раковски е интересна, тъй като в нея са изложени негови лични вещи.

Музеят на котленските възрожденци е основан през 1981 г. в град Котел. Експозицията му е разположена в четири зали - Будители, Просветители, Бунтовници и Революционери. В залата на Будителите се проследява живота и делото на Софроний Врачански и др.

⁹ Официален сайт на община Котел, <https://kotel.bg/zabelejitelnosti/>

В музея се съхраняват уникални за българската история експонати, като първия препис на "История славянобългарска", първият брой на българското списание "Любословие" и др¹⁰.

Кьорпеевата къща - музей

Кьорпеевата къща е паметник на културата от епохата на Възраждането. Построена е през 1872 г. в град Котел. Къщата е с типична късно възрожденска архитектура. Тя е олицетворение на красота и удобство. Когато се отворят портите на къщата, сякаш се открива гледка към миналото, а стъпите ли вътре - мигновено ще се пренесете в старобългарската котленска атмосфера. Къщата е обзаведена в котленски стил и в нея е представена експозиция с експонати като съдове, оръдия, носии, килими, черги и т.н¹¹.

Галатанско училище

Галатанското училище се намира в град Котел - квартал Галата. Представя архитектурен паметник под формата на двуетажна дървена сграда, в която се е помещавало училището на града. Днес възрожденската къща съхранява уникална изложба на килими и черги от котленския край, показваща как са се променяли през годините техните шарките¹².

Природонаучен музей

Природонаучният музей в град Котел е основан през 1952 г. Той представя биоразнообразието на Стара планина чрез 30 000 експоната от живата и неживата природа. Те са разделени на следните групи - безгръбначни фосили, висши растения, насекоми, риби, влечуги и бозайници. Музеят е един от най-богатите в България и фондът му притежава уникални експонати¹³.

Квартал Галата (старият град)

Квартал Галата в Котел е обявен за архитектурен и исторически резерват. Запазени са над 110 възрожденски къщи. Те са от типа Камчийска къща - еднокатни и двукатни,

¹⁰ Пак там

¹¹ Пак там

¹² Пак там

¹³ Официален сайт на Института за приложна музеология, <http://www.museology.bg/bg/museums>

от камък и дърво, с невероятна резба, с огромни стрехи, вити покриви и приказни дворове. Има къщи от българското възрождане, които са предимно дървени.

В квартала са снимани и много от българските исторически филми¹⁴.

Фестивал на етносите, багрите и котленските килими

През последните години, настоящият кмет на града организира фестивал на „Багрите, етносите и котленските килими”, който се провежда през лятото. Фестивалът е олицетворение на хармоничното съжителство и разбирателство между българи, турци, цигани и каракачани. На фестивала може да се насладите на традиционни за различните етноси ястия, приготвени от самите жители на града.

Впечатляваща е изложбата на котленски килими, известни със своята уникалност.

Всяка година се включват известни български музиканти и групи за разкош на фестивала, който се провежда в живописния парк „Изворите”. Вълшебната лятна естрада се превръща в център на събитието, където няколко поредни нощи се изнасят незабравими концерти¹⁵.

4. Културен туризъм в село Жеравна

На 12км. от град Котел се намира и китното селце Жеравна.

Когато турците завладели страната ни, към централното село Жеравна, което е било укрепено и улеснено за отбрана, са се присъединили и осем махали.

Има легенда, че жеравненските земи са били притежание на сестрата на цар Иван Шишман, дадена за съпруга на султан Мурад. От турците селото получило привилегиите на свободно селище. Управлението било поверено на местните първенци.

Тук турци не можели да се заселват, а ако се наложило да го посетят, трябвало задължително да слязат от коня си и го водят. Жеравненци били освободени от данъци, но имали задължението да изпращат всяка година определен брой войници на султана за обслужване на сараите и конюшните му. Това задължение по-късно жеравненци прехвърлили на местните цигани, прочути гайдарджии, които веселели турските първенци в Цариград. Тези условия през време на османското владичество допринесли много за икономическия възход на селото¹⁶.

¹⁴ Официален сайт на община Котел, <https://kotel.bg/zabelejitelnosti/>

¹⁵ Официален сайт на община Котел, <https://kotel.bg/zabelejitelnosti/>

¹⁶ Официален сайт на община Жеравна, <http://www.jeravna.com/history.php>

Забележителности в село Жеравна:

Художествена галерия

Художествената галерия „Жеравна” е уредена в сградата на взаимното училище (от 1867 г.) в „Черковната махала” и е в непосредствена близост до църквата “Св. Николай”. Сградата е двуетажна, в типичния за селото възрожденски стил. Фондът на галерията включва над 400 творби на художници като Михалис Гарудис, Ради Неделчев, Стоян Цанев, Христо Тодоров, Марин Подмолков, Кирил Казанлъклиев, Михаил Курдов, Лика Янко, Николина Делева и други. В галерията е обособена зала на утвърдения български художник - жеравонец Христо Тодоров – един от основателите на галерията. Дълги години той е работил като сценограф в националната телевизия, където е бил и председател на художествения съвет. Художник с дълъг стаж, жеравонецът участва в много сборни изложби на български автори в чужбина, като е участвал и в повече от 20 самостоятелни изложби в България. Към настоящият момент Христо Тодоров живее и работи в родната Жеравна¹⁷.

Къща-музей Йордан Йовков

В родната къща на Йордан Йовков в с. Жеравна е уредена експозиция, посветена на големия български писател. В ниската дъбова постройка тип „приземна камчийска жеравненска къща” в махала „Голямо бърдо” са представени лични и семейни предмети на Йордан Йовков, фотодокументи, ръкописи и оригинални първи издания от богатото творческо наследство на писателя. Експозицията е с акцент върху творчеството на писателя и връзката му с природата на котленския край.

Няколко неща впечатляват посетителите и някои от тях са: направената възстановка на първата среща между Рада и Шибил, събраната колекция от произведения на писателя, както и писалката, с която той е написал „Старопланински легенди”. В двора на родната къща на писателя има негов паметник¹⁸.

Къща-музей Руси чорбаджи

Къщата-музей на Руси чорбаджи се намира в центъра на град Жеравна. Руси чорбаджи е бил един от най-богатите хора в селото. Къщата е построена през 18 век.

¹⁷ Пак там

¹⁸ Пак там

Въпреки богатството си, на Руси чорбаджи му се наложило да построи къщата си в семпъл облик, както налагали турците. Въпреки, че е семпла, цялата къща е осеяна с интересна дърворезба и интериор. На първия етаж е разположена етнографска експозиция, а другите стаи са реставрирани и представляват кабинет, стая за гости, всекидневна и др¹⁹.

Къща-музей Сава Филаретов

Къща-музей на Сава Филаретов е посветена на едноименния просветител и учител от времето на българското възраждане. Намира се в Жеравна. Сава Филаретов е един от основоположниците на българското модерно училище. Музеят е родния му дом, съхранен в античния си вид от преди 200 години. В него са изложени много лични негови вещи, както и на семейството му, което дава поглед върху живота и бита на хората от онова време.

Къщата-музей Димчо кехая

Къщата на Димчо кехая е един от най-хубавите и богати жеравненски домове. Съградена е през 19 век от Димчовия баща - Вълко кехая. Димчо кехая е вплетен от Йовков в легендата "Овчарова жалба". Къщата на Димчо кехая поддържа типичния жеравненски дух²⁰.

Международният фестивал на фолклорната носия

В местността Добромерица през първата събота и неделя след Голяма Богородица в Жеравна се провежда Международният фестивал на фолклорната носия. Това е един от най-колоритните фестивали в родината ни, който може да бъде описан като същинска машина на времето с пресъздаването на начина на живот на българския народ преди 100 години.

Във фестивала се включват музиканти от всички фолклорни области, представят се автентични хора, танци, песни и обичаи, традиционна българска сватба и кухня. Главно условие за посещение на това събитие е всички гости да бъдат облечени в народна

¹⁹ Пак там

²⁰ Пак там

носия. През трите дни на фестивала са забранени фотоапарати, мобилни устройства и други съвременни пособия²¹.

Туристопоток, реализиран в град Котел и село Жеравна

Данните от Фигура 1 показват туристопотока през 2019 и 2020 г., от които става видно, че условията на пандемична ситуация в страната и в света са оказал влияние и на културния туризъм, водещ в изследваните населени места. Най-силна посещаемост и за двете анализирани години в къща-музей Йордан Йовков, с. Жеравна, следвани от Пантеон на Георги Стойков в гр. Котел. Впечатление правят по-малко посещаваните културни обекти в гр. Котел и с. Жеравна. Особено внимание трябва да се обърне именно на по-добрата им реклама и търсенето на подходящи методи за реклама и маркетинг. Поддръжката на тези туристически обекти би създавала допълнителни работни места и привличане на повече посетители, което ще спомогне за развитието на местния туризъм, а от там и на местната икономика.

Фигура 1: Реализирани посещаемост на обекти (брой хора)

Източник: Собствено проучване

Изводи:

На база извършената изследователска работа са изведени следните изводи:

²¹ Пак там

- В община Котел са налице възможности за развитие на различни видове алтернативен туризъм, като на преден план излизат налични ресурси за устойчиво развитие на културен туризъм.
- Развитието на туризма в общината ще доведе до повече приходи и повишаване на заетостта.
- Добрата реклама на културните забележителности ще допринесе за привличането на повече туристи.
- Всеизвестен факт е, че в условията на пандемия, туристите избират дестинации, даващи възможността за индивидуална организация на пътуването, даващи им по-висока степен на сигурност.

Заключение

Тези възрожденски градове и селца ни напомнят кои сме ние, кои са нашите прадеди, коя е България. Те поддържат българщината и българския дух в нас. Ето защо трябва да посетим тези красиви места в България, те сами разказват нашата история. Нека знаем за ценностите на нашата красива България и какво голямо богатство имаме. Котел и Жеравна заслужават да се разходиш до там, да се насладиш на свежия планински въздух, да се повеселиш на чудесните фестивали, да се поразходиш по прекрасната природа и да се опитат вкусните традиционни ястия.

Използвана литература:

1. Алексиева, С. (2004), Връзки с обществеността на културния туризъм, ПР Туризъм Консулт
2. ЗАКОН за туризма, Обн., ДВ, бр. 30 от 26.03.2013 г., в сила от 26.03.2013 г.; посл. изм. и доп., ДВ бр. 37 от 4.05.2018 г., в сила от 4.05.2018 г., Чл. 2. Точка 2.
3. Костов, Е. (2001), Културният туризъм, Университетско издателство „Стопанство“, София, 62, цитирано по Алексиева, С. (2004), Връзки с обществеността на културния туризъм, ПР Туризъм Консулт, 30
4. Официален сайт на община Жеравна, <http://www.jeravna.com/history.php>
5. Официален сайт на Института за приложна музеология, <http://www.museology.bg/bg/museums>
6. Официален сайт на община Котел, <https://kotel.bg/zabelejitelnosti/>
7. Официален сайт на UNESCO, <http://whc.unesco.org/en/statesparties/BG>

8. Туристически портал на България – Официален туристически портал на България, <https://bulgariatravel.org/bg/>
9. Richards, G., Munsters, W. (2010), Cultural Tourism Research Methods, UK
10. The World Tourism Organization (UNWTO/ОМТ); цитирано по Стойкова, Бл. (2010), Културен туризъм, Стара Загора, 5